

Др Драган М. Митровић

редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

SIR DONALD NEIL MACCORMICK
(1941–2009)

Право и правници су изгубили још једног свог истакнутог посленика. Дана 5. априла 2009. године, због неизлечиве болести, у 68. години живота, преминуо је Нил Мекормик, истакнути шкотски правни филозоф, професор права и политичар.

Професор Мекормик је угледао свет 27. маја 1941. године у Глазгову, неколико месеци пре избијања Другог светског рата, у шкотској породици пореклом са острва Мал, у којој је његов отац, Џон Мекормик (*John MacCormick*), четрдесетих година прошлог века био један од оснивача Шкотског националног покрета. Уписао је прво на универзитету у родном Глазгову, на коме је студирао Филозофију и књижевност, а затим је студије наставио на још чувенијем Универзитету Оксфорд, где је студирао право.

Током студија енглеског права на Оксфорду, намеравао је да се врати у родну Шкотску, желећи да започне правничку праксу у Единбургу. Ипак, по завршетку студија, као кандидат са запаженим даром за научни рад, стеченим звањем магистра филозофије и енглеске књижевности на Универзитету Глазгов и доктора јуриспруденције на Универзитету Оксфорд, прихватио је понуђено место професора права на Универзитету Сент Ендрјуз (*St. Andrews University – Queen's College, Dundee*), најстаријем шкотском универзитету и трећем најстаријем универзитету енглеског говорног подручја (насталом 1413. године), на коме је радио од 1967. до 1969. године.

Већ током студија на Оксфорду, на професора Мекормика је снажно утицао Х. Л. А. Харт (*Herbert Lionel Adolphus Hart*), најпознатији Келзенов амерички ученик, један од најистакнутијих представника америчке аналитичке јуриспруденције и тадашњи професор права на Оксфорду, који је код њега подстакао интересовање за прав-

ну филозофију, што га је после само две године проведене на Универзитету Данди определило да се врати у Оксфорд на Беилџел колеџ (*Balliol College*), на коме је од 1968. до 1972. године изводио наставу из јуриспруденције и правне филозофије.

Професор Мекормик је 1972. године одлуком Краљице постављен за шефа Катедре за јавно право и права природе и нација на Единбуршком универзитету, у звању *Regius Chair of Public Law and the Law of Nature and Nations*, на коме је ту дужност обављао с великим прегалаштвом и уважавањем академске средине до свог одласка у пензију. Такође, као млад научник је у два наврата, од 1973. до 1976. године, био и декан Правног факултета. На истом Универзитету је после тридесет шест година проведених у професорском звању и пензионисан, оставивши на Катедри као достојног ученика и наследника свог седам година млађег колегу Нила Вокера (*Neil Walker*).

Одлазак у пензију није био и крај наставног и научног рада професора Мекормика. Последње предавање, под називом *Just Law*, одржао је 21. јануара 2008. године. Иза себе је оставио велики број научних радова, од којих су најпознатији: *Legal Reasoning and Legal Theory*, 1978; *An Institutional Theory of Law*; *New Approaches to Legal Positivism*, 1986, који је написао коауторски са колегиницом Отом Вајнбергер (*Ota Weinberger*); *Questioning Sovereignty: Law, State and Nation in the European Commonwealth*, 1999; *Rethoric and the Rule of Law*, 2005; као и *Institutions of Law*, 2007.

У свом вероватно најважнијем шестотомном делу *Испитивање суверености: право, држава и нација у Европској заједници* из 1999. године, Мекормик се залаже за одбацавање суверености, зато што она више не одговара новој друштвеној реалности (због све веће међузависности држава, почев од трговачких и финансијских односа, до успостављања система колективне сигурности /војних савеза/ и стварања механизма тзв. „светске међународне заједнице“ /на пример, Лиге народа или Уједињених нација/), али и зато што је кроз историју показала велику штетност као узрок многих ратова, и закључује (ослањајући се на савремене европске интеграције као огледно поље за своје истраживање) да је Европа ушла у подручје „постсуверенитета“. Он посебно инсистира на уважавању збиља уочљивих промена које су довеле до слабљења суверенитета чланица Европске уније и том приликом се позива на чињеницу да су државне-чланице пренеле оснивачким уговорима велики део својих суверених овлашћења на Европску унију (због чега не могу самостално да уређују низ питања која су раније потпадала под њихову искључиву надлежност), да су некадашње државне границе физички нестале (упркос прецизно одређеним подручјима садашњих држава-члани-

ца), да је створено јединствено европско држављанство, да је у току стварање јединственог европског система права, итд. То је подстакло Нила Вокера, његовог ученика и наследника на Катедри, да додатно испита могућности за преобликовање појма суверености како би он одговорио новим изазовима, уместо његовог одбацивања или укидања у науци и пракси. Из тога је настала *теорија уставног плурализма*, по којој државе нису једина места на којима може да се пронађе сувереност. И пошто савремене околности траже напуштање јединственог и апсолутног суверенитета као нечег *zero sum game* у корист дијалога и прилагођавања, то односи између уставних власти различитих држава треба да буду *хетерархијски*, а не *хијерархијски*. Ипак, да сувереност не припада историји, потврђује управо скорашњи пример Енглеске која, поводом доношења првог Устава Европске уније, није желела ни да чује да се у њему нађе нешто што би задрало у њену националну сувереност. Одбацити појам суверености и даље значи занемарити његову средишњу улогу у правној и политичкој науци. Како год било, можда је од Мекормикових интригантних тврдњи о растакању суверености необичније само то што су оне потекле од убеђеног шкотског националисте, а не глобалисте или барем интернационалисте.

Професор Мекормик је дао велики допринос развоју правне филозофије. Он је био оснивач познате и до данас активне Единбуршке истраживачке групе за правну теорију (*Edinburgh Legal Theory Research Group*). Да је његова слава правног филозофа одавно превазишла националне границе његове земље, показује то што је његово име постало заштитни знак нових начина размишљања о држави, праву и њиховој друштвеној улози. Такав заслужени успех је запажен и ваљано награђен чланством у Краљевском друштву из Единбурга и у Британској академији, избором за *Leverhulme Research Professor*-а од 1997. до 1999. и 2004. године, професора *honoris causa* (1999) и професора *emeritus*-а на Правном факултету у Единбургу, титулом Краљичиног саветника (*Queen's Counsel*), а 2001. године и титулом Витеза за изузетан допринос развоју правних студија, Златном медаљом Краљевског друштва из Единбурга 2004. године, али и положајем председника Међународног удружења за филозофију права и друштвену филозофију (IVR), председника Академије за јуриспруденцију (CLS), итд. Такође, дуги низ година је био гостујући професор (*visiting chairs*) на многим универзитетима широм света, као и почасни професор (*honorary degrees*) на *Queen's University* у Канади, Упсали (*Uppsala*) у Шведској, Мацерати (*Macerata*) у Италији, Сарленду (*Saarland*) у Немачкој, поред Глазговског универзитета (*Glasgow University*), *Queen Margaret University* и *Edinburgh University* у родној Шкотској.

Упркос великим обавезама, професор Мекормик је налазио времена да се бави јавним пословима и да активно учествује у политичком и друштвеном животу. Идући стопама свога оца Џона, постао је потпреседник Шкотске националне партије, у чије је име од 1999. до 2004. године деловао као члан Европског парламента.

Према речима колега који су га познавали или имали част да раде са њим, био је омиљен и успешан предавач не само када је држао наставу пред великим бројем студената, већ и пред малим групама, јер је искрено веровао у вредност традиције према којој професор мора посебно да се посвети раду са студентима на првој години студија. Био је успешан и као ментор бројним докторантима који су данас на високим положајима на свим континентима „осим на Антарктику“, како је, шалећи се, волео да каже. Красили су га лично прегалаштво проистекло из потпуне посвећености позиву универзитетског професора, велика ерудиција и фини манири. Био је оштрог ума, велике домишљатости и свестраности, као и префињеног и сјајног смисла за хумор. Изнад свега красили су га велики дух и лична доброта, што су осетили сви који су га лично познавали.

Треба истаћи и то да је био велики лични пријатељ Алана Вотсона (*Alan Watson*), једног од данашњих највећих живих правника, почасног доктора наука Универзитета у Београду и главног коуредника међународног издања часописа *Анали Правног факултета у Београду*. Везивале су их многа заједничка интересовања и особине, почев од здравог шкотског национализма, везаности за Универзитет у Единбургу и Оксфорду, све до сличних ставова против бомбардовања Србије 1999. године.

Можда ниједном другом савременом филозофу и научнику као Нилу Мекормику није пошло за руком да у толико великој мери утиче на многобројне области правног размишљања током тако дугог времена. Његов одлазак је велики губитак који ће растужити све његове колеге, студенте и поштоваоце који се широм света баве правном филозофијом и науком, образовањем или политиком.